

Heydrichův aršík s razítkem - zatím jen na jeho obálce

Pověstný aršík vydaný k prvnímu výročí smrti zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě obdrželi pozvaní účastníci vzpomínkové slavnosti - trzny, konané v Německém (dnes Španělském) sále na Pražském hradě. O přítomných máme jasnou představu - samozřejmě především přední nacisté v čele se zastupujícím říšským protektorem SS Ober-Gruppenführerem Kurtem Daluege, Heydrichova vdova a členové jeho rodiny, a pak spousta vybraných kolaborantů - kompletní seznam pozvaných se ostatně dochoval. Když pak za dva roky čas trhnou oponou, nebyla účast na trzyně něčím, s čím by se šlo chlubit.

FRANTIŠEK BENEŠ

Ve skutečnosti ne všichni čeští účastníci byli kolaboranty, byli mezi nimi také dělníci a rolníci, vybraní jako zástupci pracujícího lidu, kteří těžko mohli odmítnout v ovzduší teroru a strachu. Vysvětlujte to ale po válce, kdy se očistí veřejného života chopili mnohdy ti, kdo svou horlivostí maskovali temnou minulost za protektorátu. A tak se s aršíky s posmrtnou maskou raději nikdo moc nechlubil. Zůstávaly zasuty kdesi na dně prádelníku nebo na jiném skrytém místě, a v nevytopených pokojích zvýšená vlhkost pomalu prostupovala zadní stranou, až se mnohé z aršíků přilepily na karton, který je měl v číslované obálce chránit před poničením.

Po roce 1989, kdy protektorátní známky přestaly být vnímány jako propagace nacismu a bylo možno s nimi opět obchodovat, se leckterý, bezmála půlstoletí schovaný aršík objevil na trhu. Bezvadné - a těch nebylo mnoho - se prodávaly za čtvrt milionu korun, i více, částečně nebo zcela přilepené zhruba za 80 tisíc.

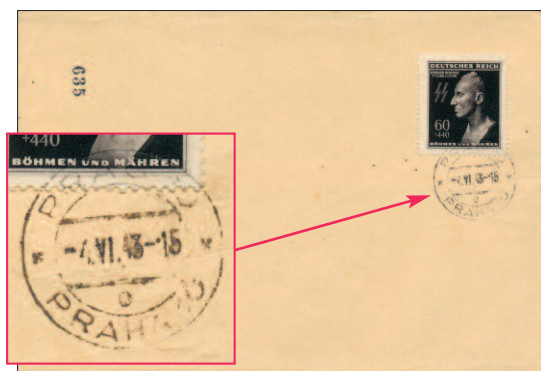
Takový rozdíl v ceně samozřejmě nedal spát padělatelům, přirozeně těm z nejvyšších pater tohoto neblahého řemesla. Koupit přilepený aršík za osmdesát tisíc, vykoupat ho, dodatečně opatřit otiskem razítka, kterých se dodnes nachází velký počet v soukromých rukách, otisknout na něj padělanou nebo zneužitou znaleckou značku a pak ho prodat se ziskem dvěstě i tři sta tisíc korun, to už vyžaduje počáteční kapitál, styky a známosti, a přirozeně především drzé čelo. Takových padělatelů u nás není mnoho, a tak se samozřejmě sběratelé a obchodníci brzy dovědli, kdo za nabídkou aršíků s padělanými razítky u nás i v zahraničí stojí.

Sám jsem o těchto padělcích už několikrát psal, například ve F11/1998, 7/2001 a 4/2013. Vyobrazil jsem několik aršíků s otiskem denního razítka Prag 1 / Praha 1, s rozlišovacím označením 10e, které podle mne nebylo používáno na listovní přepážce, po válce bylo odcizeno, dodnes se nachází v soukromých rukách a bylo a je zneužíváno k razítkování protektorátních známek (vedle zmíněných aršíků jde o první přeřtkovou sérii s nálepkou nebo bez lepu, často i chemicky zbarvenou rezavých skvrn, a terezínské připouštěcí balíkové známky ve stejném stavu) a k výrobě padělaných celistvostí.

V nové příručce pro sběratele známek a celin protektorátu Čechy a Morava výslovně uvádím: „Všechny nám dosud známé razítkované aršíky jsou padělky - dodatečně orazítkované exempláře s poškozeným lepem, nebo bez lepu.“ Na tomto konstatování nemám co měnit, sumu poznatků o aršíku však můžeme rozšířit o zajímavý objev, se kterým vás teď seznámím.



Byl mi předložen pravý neupotřebený Heydrichův aršík s původním svěžím lepem (II. typ, perforovaný rámcem v poloze A), s původní, shodně číslovanou obálkou (č. 635) - a právě ta je důvodem sepsání tohoto článku. Je na ní totiž nalepena Heydrichova známka běžného archového vydání, s otiskem denního razítka Prag 10 / Praha 10 / s rozlišovacím písmenem c nebo e (je špatně čitelné), s datem 4.VI.43 - 15 z ochoty.



Podle mého názoru jde o pravý a dobový otisk, o němž si snadno můžeme domyslet, jak vznikl. Trzyna proběhla v pátek 4. 6. 1943 od 11 hodin, a účastník s pozvánkou č. 635 (měly stejná čísla jako na akci vydávané aršíky a v seznamu pozvaných by i dnes šlo zjistit, o koho šlo - podle vysokého čísla nejspíš ne o prominentního nacistu či kolaboranta) po jejím skončení zašel na nejbližší poštu, kterou byla Praha 10, sídlící v areálu Pražského hradu (na stejném místě, jako dnes), koupil si tu za pětikorunu běžnou Heydrichovu známku (byla prodávána do 5. 6. 1943), nalepil ji na obálku aršíku a nechal orazítkovat. A právě takhle by asi vypadal otisk na aršíku, pokud by ho tehdy dal někdo orazítkovat...

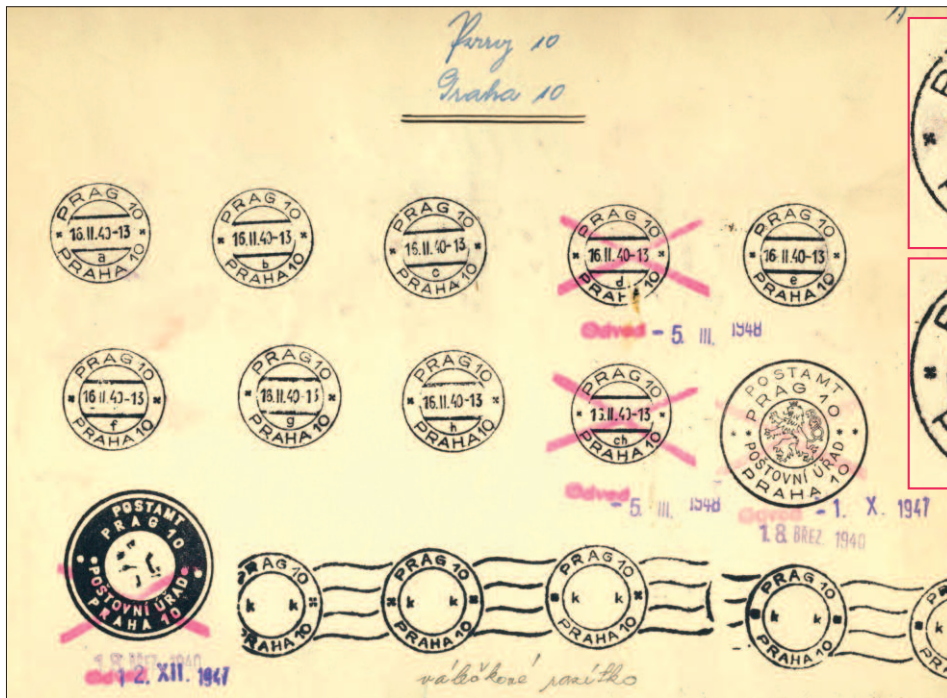
Aršík s obálkou bude nabídnut v nejbližší aukci Burda.



Detail razítka Praha 1 s rozlišovacím znakem „10e“.

V Poštovním muzeu v Praze jsou uloženy evidenční karty s otisky poštovních razítek přidělených jednotlivým poštovním úřadům za první republiky a za protektorátu. U pošty Praha 1 jde o 48 karet, z nichž vyobrazujeme tu s otiskem razítka Prag 1 / Praha 1 s rozlišovacím znakem 10e, které bylo padělateli použito k „přeměně“ neupotřebených Heydrichových aršíků bez lepu na „vzácné razítkované“. Ze záznamu vyplývá, že bylo poště přiděleno až v září roku 1942, tedy mnohem později, než razítka nižších rozlišovacích označení, kterých bylo na 160! Soubor karet je mimořádně zajímavým pramenem informací, z něž by v dohledné době měli mít možnost čerpat všichni zájemci o tuto oblast - v běhu je totiž projekt Poštovního muzea a webové stránky Filaso, na níž by naskenované karty měly být zpřístupněny.

Dole karta s otiskem razítek Prag 10 / Praha 10, přidělených za protektorátu poště Praha-Hrad.



Detaily razítek Praha 10 s rozlišovacími znaky „c“ a „e“.

Heydrichův aršík s pořadovým číslem 679

Když už se zabýváme Heydrichovým aršíkem, přijdou zajímavost vážící se k minutám bezprostředně po atentátu, o nichž jsem referoval před sedmnácti lety, v roce 1998, ve F11/98. V bezmála dvanáctistránkové studii jsem mimo jiné představil příběh dosud téměř neznámého účastníka tehdejšího hektického dění, Františka Šitty, který jako řidič malého dodávkového automobilu přepravní firmy Holan náhodou projížděl kolem a byl vyzván, aby raněného zastupujícího říšského protektora odvezl do nejbližší nemocnice Na Bulovce. Za to mu byl úřadem Říšského protektora zaslán poštou pamětní aršík s pořadovým číslem 679 a podle rodinného podání mu byla vyplacena i peněžní odměna. Ze znění dopisu se dá soudit, že byl původně vyzván na vzpomínkovou slavnost konanou 4. června 1943 u příležitosti prvního výročí Heydrichovy smrti – z účasti se ale den předem omluvil, takže aršík obdržel o čtyři dny později poštou (celý článek si můžete přečíst na www.FrantisekBenes.cz; dobovou reportáž ze vzpomínkové slavnosti - filmový týdeník UFA - si můžete prohlédnout na www.YouTube.com při zadání názvu *Tryzna za Reinharda Heydricha*).

Pokud jde o peněžní odměnu, o té jsem ve zmíněném článku z roku 1998 uvedl, že nevíme, zda ji F. Šitta obdržel, a pokud ano (což se v jeho rodině tradovalo), v jaké výši. Nyní se mi podařilo dohledat původní pramen – „Jmenný seznam osob odměněných za pomoc při dopadení vrahů zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha“. Německá vláda tehdy vypsalala odměnu milion říšských marek a ve stejné

výši vypsalala odměnu i vláda protektorátní. Při dobovém směnném kursu 1 : 10 šlo celkem o dvacet milionů protektorátních korun, z nichž polovinu obdrželi parašutisté Čurda a Gerik (každý po pěti milionech) a zbytek byl rozdělen mezi 89 osob (možná nejen fyzických, protože v seznamu jsou uvedena i čtyři města - může jít ale o nedokonalý přepis). Kompletní seznam se dochoval v archivu Státního tajemníka v úřadu Říšského protektora v Čechách a na Moravě (inv. č. 678 sg. 109-4/426). Z něj vyplývá, že zmíněných deset milionů korun bylo rozděleno značně nerovnoměrně, v částkách od 2.000 do 200.000 korun na osobu. František Šitta je v seznamu uveden pod pořadovým číslem 28 s tím, že obdržel 200.000 K, tedy odměnu v nejvyšší výši. I když většina jmen je zapsána česky, on je veden německy, jako Franz Zitta (i to mohlo vést k tomu, že záznam unikl pozornosti badatelů). I když protektorátní peníze neměly zdaleka takovou hodnotu, jako prvorepublikové, stačilo to k zakoupení vlastního nákladního automobilu (ten mu byl po roce 1948 zabaven), postavení chaty (tu rodina užívala i desítky let po válce) a podle rodinného podání dal F. Šitta něco i na dobročinné účely.

Pro samotné filatelické bádání má nově zjištěná informace o výši vyplacené odměny jen nepatrný význam, dokresluje ale ojedinělý příběh, vážící se ke konkrétnímu aršíku, a doplňuje i poznání obecně historické, v oblasti, která patří k nejprobádanějším v našich dějinách. Že k tomu došlo v souvislosti s výzkumem v našem oboru, dosvědčuje, že filatelie po právu patří k pomocným vědám historickým. ■

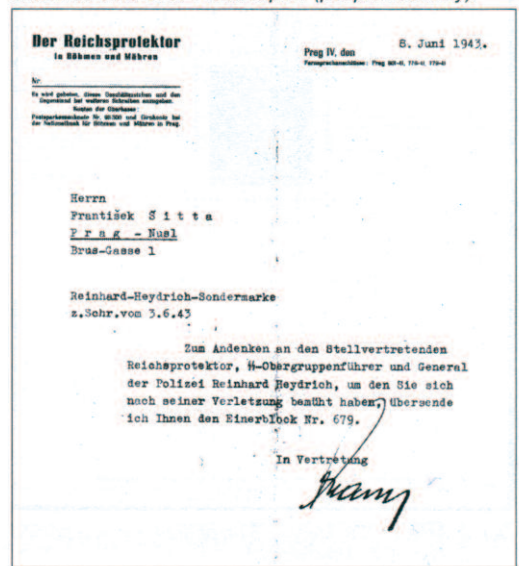
Ukázka z jedné strany mého článku ve F 11/1998:

po atentátu projížděl kolem. Jmenoval se František Šitta a bydlel na druhém konci Prahy, v Nuslích, v Brusově ulici č. 1.⁵⁹ Bylo mu v té době 31 let a jako řidič malého nákladního automobilu známé špeditérské firmy Holan vozil zboží pro různé soukromé firmy. Kirchmayerovou třídu jel vlastně náhodou a už z dálky viděl stojící „tramvaj s rozbitými okny, vlevo od ní zničené auto, chumel vzrušených lidí, opatrně si prohlížejících velikého esesáka u auta s pistolí v ruce. Nějaká žena vběhla nákladáku do cesty, zastavila ho. Začala řidiči nařizovat, aby Němce odvezl do nemocnice. Je to pan protektor!“ [3] Heydrich, který na první pohled nepadl nijak vážněji zraněný, si potom sedl na sedadlo spolujezdce, nemluvil a celou cestu na řidiče mířil pistolí.¹⁰ Jeho poškozené a nepojízdné osobní auto zůstalo na místě. V nákladním autě jeli ještě závozník a protektorátní strážník, který Heydricha od místa atentátu doprovázel. Zakrátko projeli branou nemocnice a zastavili před chirurgickým pavilonem. Tady Heydrich sám vystoupil a vešel dovnitř. Teprve potom si Šitta všiml, že na koženém opěradle sedadla spolujezdce po něm zůstala zasychající krvavá skvrna.

Co bylo dál se zraněným Heydrichem od chvíle, kdy se za ním zavřely dveře chirurgického pavilonu, do okamžiku, kdy zde o osm dní později zemřel na otravu krve, víme na minutu přesně; tak podrobně je to totiž popsáno v lékařských a policejních protokolech. Co bylo dál s Františkem Šittou, o tom literatura mlčí, a tak se můžeme jenom dohadovat. V nemocnici měli v tu chvíli jiné starosti, a tak ho nejspíš nikdo nezdržoval a mohl odjet. Tím z ohniska zájmu historie mizí a ztmel by asi navždy, nebýt jedné maličkosti, zajímavé snad jenom pro nás, filatelisty - ale o tom až za chvíli. Strážník si nejspíš zapsal číslo jeho auta, nebo si ho zapamatovali svědci, nebo policie zavolala do firmy Holan, nebo ho jednoduše v nemocnici někdo legitimoval - ať to bylo jak bylo, po německou okupační správu nezůstal neznámým.

Ale den, který pro Františka Šittu - a samozřejmě nejen pro něj - tak dramaticky začal, ještě nekončil. Jak později řekl své rodině při znáteční cestě z Bulovky ho nrv

A nyní konečně přichází to, co je na celém příběhu pro nás, filatelisty, nejzajímavější. O rok později totiž F. Šitta obdržel úřední, německy psaný dopis se zlověstnou hlavníčkou: „Říšský protektor v Čechách a na Moravě, Praha IV, 8. června 1943. Příležitostná známka Reinharda Heydricha. K dopisu ze dne 3.6.43. V upomínku na zastupujícího říšského protektora, SS-Obergruppenführera a generála policie Reinharda Heydricha, o kterého jste se po jeho zranění postaral, zasílám Vám aršík s jednou známkou číslo 679. V zastoupení (podpis nečitelný).“



Obr. 1: Dopis říšského protektora ze dne 8.6. 1943, s nímž byl F. Šittovi odeslán aršík č. 679.